

підприємством повинна розроблятися на комплексній основі, забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених задач.

Список літератури

1. Гончарук А.Г. Формування механізму управління ефективністю підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А.Г. Гончарук. – Одеса, 2010. – 37 с.;
2. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління. / В.В. Прядко. – К. : Наукова думка, 2003. – 282 с.;
3. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія / А.В. Куценко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
4. Armstrong M. Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance / M. Armstrong. – London: Kogan Page, 2015. – 416 p.
5. Зятковська Л.І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств / Л.І. Зятковська // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 148-155.

Коваленко М.А.

д. е. н., професор,

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Гонта М.С.

студентка,

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ – ДОМІНУЮЧИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Нова система світогосподарських зв'язків, основою якої є розвинена інфраструктурна інформація, економіка знань, інтенсивний розвиток науки, техніки та технологій, змушує генерувати нові джерела конкурентних переваг та економічної ефективності діяльності сучасних підприємства. Людський потенціал, знання, інфраструктурні та ринкові активи стають пріоритетом розвитку підприємств. Саме інвестиції у нематеріальні, неявні активи та ефективне їх використання сьогодні є ключовою запорукою розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

Велику роль в результативності діяльності підприємства займає інтелектуальний капітал. Термін «інтелектуальний капітал» у сучасній науковій літературі є одним з найуживаніших, оскільки за високої мінливості умов господарювання він визнається основним джерелом розвитку.

Перехід до економіки знань передбачає значне нарощування інтелектуального капіталу (див., наприклад, [1, с. 6-8] та ін.). Саме з інтелектуальним капіталом, його формуванням та ефективністю використання пов'язується розвиток будь-якої країни, що намагається забезпечити свою конкурентоспроможність і незалежність. Щодо підприємств, то

інтелектуальний капітал також все більше розглядається як головний ресурс забезпечення їх конкурентоспроможності та розвитку.

Поява концепції інтелектуального капіталу пов'язана з новою хвилею науково-технічної революції, яка розпочалася у провідних країнах світу наприкінці сімдесятих років XX століття. Суттєві зрушення в науці та техніці, широке впровадження електроніки, обчислювальної техніки, нових матеріалів, нетрадиційної енергетики, створення гнучких автоматизованих виробництв, роботизація, підвищення наукомісткості продукції, інформатизація виробництва й усього життя людини обумовили не тільки появу принципово нових товарів і послуг, але й призвели до зародження нового технологічного способу виробництва, позначили початок переходу до нового постіндустріального суспільства. Цей перехідний період, за прогнозами вчених, може закінчитися в середині XXI століття.

Однією з проблем, з якою зіткнеться економіка України, абсолютна більшість вітчизняних підприємств у процесі інтеграції в глобальні економічні процеси, є проблема нових світоглядних принципів на структуру капіталу. Реалії сучасної глобальної економіки знань засновані на кардинально інших принципах, ніж індустріальна економіка, в рамках якої поки що діє бізнес в Україні.

В сучасних умовах економічне зростання підприємства можливе лише за умови науково-технічного прогресу і інтелектуалізації основних чинників виробництва, в тому числі основного капіталу і кадрів. В період постіндустріального розвитку економіки прогрес все в значно меншій мірі залежить від подальшої технізації. Виробнича структура розвинутих країн вже не забезпечує суттєві переваги лише за рахунок матеріальних і фінансових факторів. Економічний прогрес стає наслідком ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності, як складових нематеріальних активів. Реалізація інноваційної стратегії економічного зростання потребує прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію з високою доданою вартістю, формування експортного потенціалу цих виробництв, підвищення технологічного рівня підприємств завдяки прогресивним вітчизняним і світовим науково-технічним досягненням.

Сучасна економічна наука виділяє такі різновиди капіталу як економічний, фізичний, людський, соціальний, культурний, політичний, символічний [2]. При цьому усі види капіталу включають уречевлену і живу працю, природні ресурси і володіють такими особливими властивостями як:

1. обмежений накопичуваний господарський ресурс;
2. ресурс, який володіє визначеною ліквідністю, властивістю перетворюватися у грошову форму;
3. вартість, що відтворюється у процесі кругообігу форм капіталу;
4. вартість, яка здатна приносити нову добавлену вартість.

Рушійною силою економічного капіталу є інтелектуальний капітал і розкривається він, перш за все, у визначеннях людського і

фізичного капіталів [2].

Одну з найбільш повних, детальних і аргументованих класифікацій підходів до визначення інтелектуального капіталу, на наш погляд, дають В.Ю. Шевчук і А.М. Головка. Вони виділяють шість груп визначень [3].

Першу складають ті, що даються в рамках особистісного підходу (визначення Л. Едвінссона, Х. Макдональда, В. Іноземцева, С. Дятлова та ін.). Як характерне вони наводять визначення Л.В. Городянської, яка вважає, що інтелектуальний капітал – це «знання, навички, досвід, які є невід’ємними від їх носія – живої людської особи». При цьому В.Ю. Шевчук і А.М. Головка зауважують, що даний підхід «занадто суб’єктивує інтелектуальний капітал, не враховуючи його важливої здатності приносити дохід підприємству».

Другий підхід – класичний політекономічний, згідно з яким акцент робиться на властивості капіталу створювати додаткову вартість (С. Ілляшенко, В. Калягін, Л. Чухно, Г. Білов). Так, А. Василик пише, що інтелектуальний капітал – «це авансована інтелектуальна вартість, яка в процесі свого обігу та кругообігу приносить додаткову вартість». Цієї ж точки зору дотримуються ще ряд вчених. Недоліком даного визначення, В.Ю. Шевчук і А.М. Головка вважають те що з нього не зовсім зрозуміло сутність «інтелектуальної вартості», тобто вартість яких саме об’єктів мається на увазі.

Третій підхід названий обліковим. Його дотримуються С. Уоллман, Е. Брукінг, Д. Стеченко, С. Чугуєвець, В. Голубкін. Вони ототожнюють інтелектуальний капітал з нематеріальними активами, які слугують підґрунтям існування та конкурентних переваг підприємства. Критикуючи такий підхід, В.Ю. Шевчук і А.М. Головка відзначають, що поняття «інтелектуальний капітал» дещо ширше за поняття «нематеріальні активи», оскільки включає набагато ширше коло об’єктів інтелектуальної власності та діяльності.

До четвертого підходу відносяться визначення, побудовані на юридичному трактуванні розглядуваної категорії, коли інтелектуальним капіталом називають «сукупність наявних у суб’єкта законних прав на результати творчої діяльності, його природних та набутих інтелектуальних здібностей і навичок, а також нагромаджені ним бази знань і корисних відносин з іншими суб’єктами». З цього приводу В.Ю. Шевчук і А.М. Головка пишуть, що воно є дуже близьким до визначення поняття «інтелектуальна власність» і не враховує специфічних особливостей, які притаманні капіталу.

П’ятий підхід об’єднує різноманітні визначення, орієнтовані, за думкою В.Ю. Шевчука і А.М. Головка, на бізнес-аудиторію. Тому вони назвали його бізнесовим. Один з найвідоміших прихильників даного підходу – Т. Стюарт, за визначенням якого інтелектуальний капітал – це патенти, процеси, управлінські навички, інформація про споживачів і тому подібне. Таке розуміння інтелектуального капіталу, яке містить лише частину інтелектуальних об’єктів підприємства, В.Ю. Шевчук і А.М. Головка небезпідставно вважають зовсім вузьким.

І насамкінець – відповідно до шостого підходу, якого дотримуються найбільша частина економістів (С. Альберт, К. Бредлі, Ю. Гава, Д. Клегін,

Л. Прусак, О. Кендюхов, І. Курнишева, О. Бутнік-Сіверський), інтелектуальний капітал розглядається з точки зору виробництва як ресурс або інтелектуальний матеріал для переробки та отримання нового продукту. В.Ю. Шевчук і А.М. Головка вважають це визначення найбільш точним, але не досить повним. Воно, на їхню думку, потребує деякої деталізації та доповнення стосовно здатності капіталу приносити додатковий прибуток.

Інтелектуальний капітал відображає систему відносин між суб'єктами, що беруть участь у товарному виробництві, з приводу створення, розподілу, використання і відтворення інтелектуального потенціалу персоналу та інтелектуальної власності підприємств та організацій з метою підвищення ефективності їхньої діяльності і отримання персоналом більшого доходу, а підприємствами та організаціями – більшого прибутку, створення доданої вартості та присвоєння результатів праці.

Список літератури

1. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4-9.
2. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг. – СПб: Питер. 2001. – 288 с.
3. Шевчук В.Ю. Аналіз підходів до визначення поняття «інтелектуальний капітал» / В.Ю. Шевчук, А.М. Головка // II Международная научно-практическая Интернет-конференция «Проблемы формирования экономики» XXI века» (25-26 декабря 2009 г.) – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2009new/3-shevchuk.php>.

Коваленко М.А.

*д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування*

Драгоєва В.В.

*студентка,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Загальновизнаною стала думка про те, що сьогодні тільки через знання можна розвивати економіку, здатну бути конкурентоспроможною і забезпечувати сучасний рівень життя населення. Це стосується економіки всіх рівнів – підприємств, галузей, регіонів, країн [1, с. 66]. Парадигма знань стала основним способом їх поступального розвитку.

Світовий досвід показує: життєвий рівень усіх верств населення, загальна соціально-економічна ситуація в країні визначаються мірою освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей. Лише інтелектуально багате суспільство є гарантом високого рівня життя народу і процвітання держави, навіть за відсутності енергоносіїв, корисних копалин та

знають і чим володіють працівники, а також того, що формує конкурентоспроможність підприємства;

– економічну цінність двох категорій невідчутного майна підприємства: організаційний (структурний) капітал і людський капітал. До структурного капіталу відносяться власні системи програмного забезпечення, організація дистрибуційно-мережевої роботи, канали збуту і постачання. До людського капіталу відносяться людські ресурси всередині підприємства (ресурси персоналу), а також зовнішні людські ресурси підприємства (ресурси покупців і постачальників);

– капітал, створений людським і/або машинним штучним інтелектом та представлений інтелектуальними ресурсами [1, с. 10].

Сутність економіки знань – це інновації на основі знань – фундаментального показника якості інтелектуального капіталу. Оскільки базовим чинником виробництва, замість традиційно прийнятого фінансового, матеріалізованого капіталу підприємства є інтелектуальний капітал.

Знання, інтелектуальний капітал в недалекому майбутньому перетвориться в основне джерело багатства підприємства, будуть запорукою його прибутковості і конкурентоспроможності. Динамічні зміни в економіці, високі темпи розвитку прикладної науки додатково вимагатимуть від майбутнього фахівця безперервного оновлення своїх знань і готовності навчатися впродовж усього професійного життя.

В нинішніх умовах господарювання на перший план виходить людина як основний і безпосередній носій знань. Відбувається розширення використання інтелектуальної праці та стрімкий кількісний та якісний розвиток середнього класу, роль якого постійно підвищується. Тому майбутнє України слід пов'язувати з прискореними темпами розвитку на основі збереження існуючого інтелектуального капіталу, забезпечують швидке практичне втілення нових знань у нову продукцію, виробничі та організаційні схеми, системи, структури тощо.

Причому у розвинених країнах компанії-лідери створюють системи управління знаннями, які охоплюють процеси генерування та здобуття знань, їх формалізацію, засвоєння, накопичення, передачу, збереження, захист і використання. Для створення та підтримання конкурентних переваг і високої ефективності діяльності компаній важливим стало постійне навчання персоналу. Це змушує їх забезпечити більш швидке навчання, ніж у конкурентів, і більш швидке, ніж зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі, навчатися усередині (один у одного та груп) і ззовні організації (у постачальників і споживачів), навчатися у галузях, раніше не відомих, створювати сценарії й навчатися за їх допомогою тощо [2, с. 30].

Поняття «економіка знань», або «економіка, заснована на знаннях», виражає спосіб виробництва матеріальних благ, що набуває важливого значення в новому тисячолітті. Економіка знань – це економіка, яка створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання і конкурентоспроможності. Вона не тільки використовує знання в різноманітній